

UNIVERZITA PARDUBICE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2024

Bc. Nikola Sandnerová

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Karneval v Baskickém autonomním společenství

Bc. Nikola Sandnerová

Diplomová práce

2024

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Bc. Nikola Sandnerová**
Osobní číslo: **H22269**
Studijní program: **N0314A250014 Sociální a kulturní antropologie**
Téma práce: **Karneval v Baskickém autonomním společenství**
Zadávací katedra: **Katedra sociální a kulturní antropologie**

Zásady pro vypracování

Tématem diplomové práce je analýza utváření a fixace kolektivní identity Basků. Kolektivní identita je souborem jedinečných představ, hodnot a tradic konkrétní kulturní skupiny. Studentka se zaměří na tradiční baskický karneval ve městě Donostia – San Sebastián. Zvláštní pozornost bude věnována zachycení a popisu symboliky karnevalu a jeho roli coby rituální zkušenosti v utváření kolektivní identity. Z teoretického hlediska bude práce vycházet z konceptů symbolické antropologie Victora Turnera a jeho analýzy průběhu rituálů. Studentka pro získání informací použije polostrukturované rozhovory a zúčastněné pozorování.

Součástí diplomové práce bude také audiovizuální práce, která zaznamená průběh karnevalu v Donostii-San Sebastián s cílem identifikovat jeho roli v životě místních obyvatel.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

Alliéres, J. 2016. *The Basques*. Reno: Center for Basque Studies University of Nevada.

Berger, P. L., T. Luckman. 1999. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Eisenstadt, S. N. – Giesen, B. 2003. "Konstrukce kolektivní identity". In: Hroch, M. (ed.) *Pohledy na národ a nacionalismus. Čítanka textů*. Praha: SLON.

Gauthier, G. 2004. *Dokumentární film, jiná kinematografie*. Praha: Akademie múzických umění.

Goffman, E. 1999. *Všichni hrajeme divadlo*. Praha: Studio Ypsilon.

Heers, J. 2006. *Soátky bláznů a karnevaly*. Praha: Agro.

Homobono Martínéz, J. I. 2004. *Fiestas, rituales y símbolo: epifanías de las identitas*. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Jose-Ignacio-Homobono-Martinez-2/publication/29821922_Fiestas_rituales_y_simbolo_epifanias_de_las_identidades/links/603be62aa6fdcc37a85d5239/Fiestas-rituales-y-simbolo-epifanias-de-las-identidades.pdf

Jandourek, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál.

Nakonečný, M. 2020. *Identita*. Sociologická encyklopedie. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/identita>

Nichols, B. 2010. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění.

Novotná, H., Špaček, O., Štovičková, M. 2020. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Praha: Fakulta humanitních studií.

Petráň, T. 2011. *Ecce Homo: Esej o vizuální antropologii*. Pardubice: UPCE.

Růžičková, D. 2009. *Význam myšlenky "oborové kolektivní identity" pro sociální pracovníky v české společnosti*. Brno: Masarykova Univerzita.

Turner, V. 2004. *Průběh rituálu*. Brno: Computer Press.

Van Gennep, A. 1997. *Přechodové rituály*. Praha: Lidové noviny.

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Michaela Konopíková, Ph.D.

Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání diplomové práce: **30. března 2023**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2024**

doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.

děkan

PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2023

Prohlášení autorky diplomové práce:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 31. 3. 2024

Bc. Nikola Sandnerová

Tato práce se skládá z textové a audiovizuální části.

Poděkování:

Tímto bych chtěla poděkovat Mgr. Michaele Konopíkové, Ph.D., za trpělivost, poznatky a rady při realizaci této diplomové práce. Dále bych chtěla poděkovat Mgr. Milanu Durňakovi za pomoc s realizací vizuální části. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat Dr. Margaret Bullen, která mě na toto téma navedla a dopomohla mi k mnoha informacím a informantům. Velké poděkování patří také programu Erasmus+, prostřednictvím kterého jsem mohla vycestovat a tento výzkum zrealizovat. Na závěr bych chtěla poděkovat také všem mým informantům, mým kamarádům a rodině, která mě podporovala.

Anotace

Tématem diplomové práce je analýza utváření a fixace kolektivní identity Basků. Kolektivní identita je souborem jedinečných představ, hodnot a tradic konkrétní kulturní skupiny. Práce se zaměřuje na analýzu tradičního baskického karnevalu ve městě Donostia – San Sebastián. Zvláštní pozornost bude věnována zachycení a popisu symboliky karnevalu a jeho roli coby rituální zkušenosti v utváření kolektivní identity. Z teoretického hlediska bude práce vycházet z konceptů symbolické antropologie Victora Turnera a jeho analýzy průběhu rituálů.

Součástí diplomové práce je také audiovizuální práce, která zaznamená průběh karnevalu v Donostii – San Sebastián s cílem identifikovat jeho roli v životě místních obyvatel.

Klíčová slova

Karneval, Donostia – San Sebastián, symbolika, role, identita, kolektivní identita, tradice

Title

Carnival in the Basque Autonomous Community

Annotation

The thesis analyses the formation and fixation of the Basque collective identity. Collective identity is a set of unique ideas, values and traditions of a particular cultural group. The thesis focuses on the traditional Basque carnival in the city of Donostia – San Sebastián. Particular attention will be paid to capturing and describing the symbolism of the carnival and its role as a ritual experience in the formation of collective identity. From a theoretical point of view, the thesis is based on Victor Turner's concepts of symbolic anthropology and his analysis of the process of rituals.

The thesis also includes an audiovisual work which records the course of the carnival in Donostia – San Sebastián in order to identify its role in the lives of the local population.

Keywords

Carnival, Donostia – San Sebastián, symbolism, identity, collective identity, traditions

Obsah

Úvod.....	11
1. Geografické vymezení	12
1.1. Guipúzcoa (Gipuzkoa).....	13
2. Karneval.....	15
2.1. Historie karnevalu.....	17
2.2. Karneval v San Sebastián.....	18
3. Identita	23
3.1. Kolektivní identita.....	23
4. Cíle a metodologie výzkumu	24
4.1. Představení informantů	24
4.2. Rozhovor.....	25
4.3. Nezúčastněné pozorování	26
4.4. Etika ve výzkumu.....	27
4.5. Metodologie vizuální části.....	28
4.6. Průběh výzkumu	29
5. Výsledky výzkumu	31
6. Závěr	38
7. Použitá literatura	40
I. Obrázek č. 1: Mapa Baskicka	43
II. Obrázek č. 2: Program karnevalu 2024.....	43
III. Obrázek č. 3: Plakát karnevalu 2024	44
IV. Obrázek č. 4: Mapa karnevalového průvodu.....	45
V. Příloha č. 1: Rozhovor	46

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá analýzou utváření a fixace kolektivní identity Basků. Cílem práce je zjistit, jak se kolektivní identita projevuje skrze tradiční baskický karneval ve městě Donostia – San Sebastián. Donostia – San Sebastián je město ležící v Baskickém autonomním společenství. Nachází se v provincii Gipuzcoa a je jejím správním střediskem. Je to přístavní město a je velkým turistickým centrem díky tomu, že se rozkládá na pobřeží.

Tradiční baskický karneval se odehrává každý rok v únoru, přičemž začíná ve čtvrtek a končí v úterý. Svůj terénní výzkum jsem realizovala dva po sobě jdoucí roky, a datумы karnevalu byly rozdílné. V roce 2023 se karneval konal 16. 2. – 21. 2., přičemž tento rok (2024) se karneval konal o něco dříve, tedy od 8. 2. do 13. 2.. Karneval je rozdělen do několika částí, které se rozprostírají po dnech.

Toto téma jsem si vybrala, protože jsem ve městě Donostia – San Sebastián půl roku žila, od ledna do června roku 2023 při příležitosti studia díky programu Erasmus+. Studovala jsem na Universidad del País Vasco (Euskal Herriko Unibertsitatea) na Fakultě pedagogické, filozofické a antropologické v Donostii – San Sebastián. Místního tradičního karnevalu jsem se účastnila jako pozorovatelka a karnevalová atmosféra mě zcela uchvátila. Rozhodla jsme se proto napsat tuto práci právě na téma karnevalu v San Sebastiánu a jeho symboliky pro občany města.

Praktická část diplomové práce je zaměřena na výzkum týkající se karnevalu, jeho symboliky pro obyvatele města a rituální hodnoty. K výzkumu jsem použila techniku polostrukturovaného rozhovoru, který jsem si předem připravila. Ve výpovědích je zahrnuto šest rozhovorů s obyvateli města nebo s lidmi, kteří žijí v jeho blízkosti. Rozhovory byly realizovány v anglickém a španělském jazyce.

Velká část mého výzkumu je také založena na mém pozorování, ze kterého jsem později vyvodila závěry. Z mého výzkumu je patrné, že informace, které jsem získala, vyvrátily mé očekávání, a výsledky výzkumu jsou tak jiné, než bylo na začátku předpokládáno.

Diplomová práce je doplněna audiovizuálním výstupem, který je vizuální přílohou pro text.

1. Geografické vymezení

Baskicko, jiným názvem také Euskal Herria, je jedním z devatenácti regionů Španělska a nachází se na severní straně Pyrenejského poloostrova. Baskicko ohraničuje nejzápadnější část pohoří Pyreneje. Toto pohoří je také součástí Baskicka. Hranice španělské části Baskicka se rozkládají od hory Auñamendi na východě po řeku Nerbioi na západě, na severu pak od řeky Aturri až po pohoří Toloño na jihu. Francouzská část Baskicka se rozkládá podél řeky Oloron, která teče východně od Santa Grazi, západně od Ereta a u Baiony a Biarritzu se stáčí na jih a vlévá se do Biskajského zálivu (Allières 2016: 6).

Vymezení Baskicka není úplně jednoduché, protože záleží na úhlu pohledu, skrze který se na Baskicko díváme. Na Baskicko můžeme dívat v širším slova smyslu, pak do něj zahrneme všechny sedm provincií, které se rozprostírají jak na území Španělska, tak i Francie. Tyto provincie jsou: Álava, Vizcaya, Navarra, Guipúzcoa (na španělském území), Labourd, Basse Navarre a Soule (francouzské území). Tento celek poté můžeme nazvat jako Euskal Herria a čítá rozlohu přes 20,6 tisíc km² (Hejduková, Kočí, Koudelová, Lávičková, Paurová: 2013). Pro lepší upřesnění rozložení Baskicka naleznete v mapě viz obrázek č. 1.

„V užším smyslu se Baskickem rozumí pouze území dnešního španělského autonomního regionu Baskicko (též baskicky nazýváno jako Euskadi či španělsky jako País Vasco), který se skládá z tzv. regiones forales, tj. historických území. Jde o území Vizcaya, Guipúzcoa a Álava“ (Hejduková, Kočí, Koudelová, Lávičková, Paurová: 2013). V Baskicku žije přes 2 196 745 obyvatel (Eustat 2023) a má rozlohu okolo 7200 km². Za hlavní město Baskicka je považována Vitoria, kde sídlí Baskická autonomní vláda, avšak každá z provincií má své správní středisko, přičemž Guipúzcoa má San Sebastián. Úředním jazykem je baskičtina a španělština. Baskové často používají označení měst či provincií ve svém jazyce, proto se názvy mohou lišit od názvů, které například nalezneme v mapách. Příkladem je třeba město, o které se budu nejvíce zajímat, Donostia (baskický název) neboli San Sebastián (španělsky) (Hejduková, Kočí, Koudelová, Lávičková, Paurová: 2013). Viz barevnou část mapy v obrázku č.1.

V dnešní době můžeme za Basky považovat lidi, kteří žijí na území Baskicka. Dříve tomu tak úplně nebylo, za Basky se považovali lidé, kteří si říkali Euskaldunak neboli mluvící baskickým jazykem. Na území dnešního Baskicka žili již před prvními dochovanými písemnými zmínkami. V minulosti bylo Španělsko i Francie velmi nepřívětivé k Baskům a

jejich kultuře, avšak i přes to si Baskové zvládli vytvořit velmi pestrrou kulturu a identitu (Oiarzabal 2022).

V této diplomové práci se budu podrobněji věnovat jedné provincii baskického autonomního společenství, kterým je Guipúzcoa, a přesněji pak městu Donostia – San Sebastián.

1.1. Guipúzcoa (Gipuzkoa)

Provincie Guipúzcoa je jednou ze sedmi provincií Baskického autonomního společenství. Za její hlavní město je považována Donostia – San Sebastián. Její rozloha je 1,844 km², žije v ní 445 198 obyvatel a je nejmenší baskickou provincií na území Španělska. Nachází se přímo u Biskajského zálivu. Gipuzkoa sousedí na severu s Kantabrijským mořem, na jihu s Álavou a Navarrou, na západě pak s Vizcayou a Álavou, na východě také s Navarrou a s francouzskou částí Baskické země. Dalšími důležitými městy této provincie jsou Irun, Eibar, Tolosa, Azpeitia, Bergara (Allières 2016: 7).

San Sebastián je hlavním městem provincie Gipuzkoa a nachází se přímo u Biskajského zálivu. Jeho rozloha je 6100 hektarů a žije zde 182 641 obyvatel (Eustat 2023). Město je rozděleno na východní a západní část tokem řeky Urumea a jejími přítoky. Dále je pak město rozděleno do několika čtvrtí. Na východní straně Donostie se nachází čtvrtě Gros, Ategorrieta, Intxaurreondo, Equía, Martutene, Loiola am Alza. Na západě se pak nachází čtvrtě Amara, Centro-Parte Vieja, Antiguo-Igara, Aiete, Añorga a Morlans (Bueno 2017: 47).

Historie města není úplně jasná, ale předpokládá se, že město bylo založeno v roce 1180, a to díky králi Navarry Sanchovi VI., který dal lidem toto místo, aby si mohli vybudovat svobodný obchod a věnovat se tak rybolovu, který zde byl možný díky blízkosti moře. Poloha města byla velmi strategická, protože město mělo díky ní velmi dobrou obranu před nájezdy nepřátelských lodí, které byly velmi časté. Z jedné strany bylo chráněno horou Urgull a vodou, nechráněné tak bylo jen z jižní strany, která byla obehnána obrannými liniemi. Na konci středověku se město stalo velmi důležitým hospodářským centrem díky rybolovu, obchodní činnosti či stavbě lodí. Za vlády katolických monarchů se pak přidala vojenská funkce, která byla nezbytná kvůli obléhání a nebezpečí z francouzské strany. San Sebastián se proto na konci 15. století stal pevností, což se odráží i v přítomnosti. V 18. století dosáhla obchodní funkce ve městě svého vrcholu díky vzniku obchodní společnosti,

kteřá obchodovala s Venezuelou. Na počátku 19. století se pak město dostalo na samý vrchol svého rozvoje a město se začalo více rozrůstat (Cuesta 2012: 103–104).

San Sebastián má velké množství kulturních tradic, které jsou spojeny jak s baskickou historií, tak i s jejich kulturou samotnou. Baskové si svoji kulturu vybudovali okolo svého jazyka Euskera (baskičtiny), který je velmi důležitým prvkem jejich identity. Baskický jazyk je jedním z nejstarších v Evropě a jeho původ není tak úplně jasný. Baskicko má hluboké kořeny, folkór, mytologii, které se váží k jejich kultuře. Na svém kulturním dědictví si snaží vytvořit svoji budoucnost. Mezi další pilíře baskické kultury patří filmografie, která je velmi pestrá a ve městě San Sebastián se dokonce pořádá filmový festival. Bavíme-li se o baskické kultuře, jistě nesmíme zapomenout na baskickou literaturu, muziku, která se s jejich jazykem vyvíjí již velmi dlouho, dále umění, které se pyšní velmi významnými architekty, sochaři či umělci. Tradiční baskické tance se v Baskicku udrželi až dodnes, i přes velké změny, můžeme je vidět jak v divadlech, jak jiných festivalech a slavnostech. Gastronomie je pro Basky velmi důležitým kulturním prvkem. Jídlo pro ně neznamena pouze obživu, ale životní styl a poselství. San Sebastián se pak pyšní mnoha Michelinskými hvězdami. V poslední řadě se jistě chlubí i velmi podnikatelským duchem, který je doprovází již dlouhou minulost (Basque Culture 2024) Mezi nejzajímavější a nejznámější festivaly zde bych zařadila Feria de Santo Tomás (svátek Svatého Tomáše), který se koná každý rok 21. prosince. Další velmi zajímavou a důležitou tradicí, která se pořádá na začátku nového roku, je La Tamborrada v San Sebastiánu. Dalším důležitým festivalem je festival Caldereros/as (v překladu kotle nebo kotelníci), což je slavnost konající se první sobotu v únoru jako jakýsi předvoj karnevalu. Na konci června přichází den San Juan Su jako oslava letního slunovratu.

2. Karneval

Slovo karneval pochází z latinského názvu „carni vale“, které v překladu znamená sbohem maso (Online etymology 2023). Už tímto svým názvem nám proto karneval říká, že přichází s dobou půstu.

Homobono Martínez (2004: 34) ve svém článku *Fiesta, ritual y símbolo: epifanías de las identidades* (Svátek, rituál a symbol: prozření identit) popisuje festivaly, svátky, oslavy následujícím způsobem: „Festival (svátek) byl přiměřeně popsán jako komplexní sociální událost podle Maussova konceptu; cyklická a opakující se oslava, rituální projev a symbolický prostředek, který pomáhá určovat čas (kalendář) a vymezovat prostor. Stojí v kontrastu k běžnému času a každodennímu životu a vytváří dialektický, paradoxní a rozporuplný vztah mezi posvátným a světským. Spojuje rituál – buď náboženský, či občanský – s hravostí, oslavou a rutinou, prolíná vzorce institucionalizace se spontaneitou, liturgií s inverzí či změnou, transgresí s pořádkem, překročením a řádem, a to vše v rámci struktury a *communitas*, veřejných a individuálních rovin“ (Homobono Martínez 2004: 34).

Karneval nelze jednoznačně definovat, protože může mít mnoho symbolických faktorů, je to jev mnoha významů.

Podle jiné etymologie by se dalo říct, že slovem karneval se myslí postní období před Velikonocemi. Tento časový úsek od Masopustního úterý po Popeleční středu je přechodovým rituálem oslavujícím blahobyt a radost ze života. Tedy čas v roce, kdy lidé ještě nemusí dodržovat žádné zákazy, nýbrž se chtějí bavit, pít a jíst. Toto na začátku 15. století inspirovalo mnoho kazatelů, světských autorů a později i umělců (Heers 2006: 162).

Karneval by se dal považovat za přechodový rituál, který nastává, protože je rozdělen do několika částí, tedy do příprav na karneval, samotný karneval a poté konec karnevalu, se kterým přichází čtyřicetidenní půst, tedy zákaz jezení masa až do Velikonoc. Arnold van Gennep ve své knize *Přechodové rituály* nabízí teorii, jak tyto přechodové rituály fungují. „Van Gennep sám definoval *rites de passage* jako ‚rituály, jež provázejí každou změnu místa, stavu, společenského postavení a věku‘ (Turner 2004: 95). Rituály lze rozdělit na pozitivní a negativní. Rituály pozitivní jsou většinou jakýmsi projevem vůle, zatímco negativní se také mohou nazývat tabu, tedy počítá se s tím, že vám něco zakazují či přikazují (Gennep 1997: 17).

Podle Arnolda Van Gennep se přechodové rituály dělí na odloučení, pomezí a přijetí. Vezmeme-li sociální roli a identitu Gennepův přechodový rituál se uplatní na toto téma následovně. První fáze (odloučení) nastává před začátkem karnevalu, kdy se lidé začínají na karneval připravovat, shánějí masky, hudební doprovod, nacvičují tance či připravují alegorické vozy. Každý se karnevalu zúčastňuje jinak, někteří jsou přímými účastníky karnevalu, někteří se jen chodí bavit do města. V druhé fázi – pomezí – se lidé během karnevalu baví, hrají svoji roli, užívají si atmosféru, jídlo, pití či společnost a často tak přehlížejí pravidla, která v běžném životě dodržují, čímž i transformují svoji nynější identitu. V poslední fázi pak nastává přijetí – přijetí toho, že karneval je u konce, a oni se tak vrací ke svým starým životům se změnou, která mohla do jejich životů vstoupit, s novými vzpomínkami či zážitky, přáteli apod.

Postní doba je dobou přechodu (pomezí), kdy po dobu 40 dní lidé nejedí maso, aby se očistili. V poslední fázi (přijetí), tedy v době po půstu, se člověk očištěn vrací ke svým starým návykům v jezení masa a připravuje se na Velikonoce.

Podobným tématem se zabíral i Victor Turner, avšak soustředil se především na druhou fázi přechodového rituálu – odloučení, nebo jak ho nazývá on, liminarita. „Rysy liminarity nebo liminární osoby („člověka na prahu“) jsou nutně nejasné, protože toto postavení a tato osoba se vymykají nebo vypadávají ze sítě klasifikací, které za normálních okolností stavy a postavení umísťují v kulturním prostoru. Liminární bytosti nejsou ani tady, ani tam, nacházejí se mezi postaveními určenými a uspořádanými zákony, zvyklostmi, konvencemi a obřady“ (Turner 2004: 96). „Liminarita je tedy často přirovnávána ke smrti, k pobytu v line, k neviditelnosti, temnotě, bisexualitě, k divočině nebo k zatmění Slunce či Měsíce“ (Turner 2004: 96).

Liminarita, jak ji popisuje Victor Turner, se objevuje v karnevalu v případě rozporu s běžnými normami, které lidé mají během svého života. V době karnevalu lidé často vynechávají svoje každodenní zvyklosti, nerespektují pravidla a jen si užívají karnevalovou náladu, ke které tohle všechno patří. Neříká se nadarmo, že je karneval spojený s chaosem.

Masopusty nebo karnevaly by se daly popsat i jako velká veřejná divadelní hra, kdy se všichni účastníci převlékají do kostýmů a jsou tak divadelními aktéry, používají alegorické vozy, které se projíždějí po ulicích a tvoří tak jejich pomyslné jeviště. Karnevaly se dříve skládaly ze strukturovaných či nestrukturovaných zábav. Mezi nestrukturované patřilo převlékání do masek a poté pití a jezení na veřejnosti s ostatními lidmi. Strukturované

karnevaly pak měly přímo daný program, místo, herce, byly formálnější a konaly se během několika dnů a mezi herci a diváky byl zřetelnější rozdíl. Zde se také začínají objevovat alegorické vozy, které se projíždějí po hlavních ulicích (Hillebrandová 2013: 42).

V dnešní době je v Donostii karneval organizovaný, má přesně daný řád, program, účastníky a pole, kde se aktéři budou pohybovat a kam diváci nesmí. Více nestrukturovaný karneval se pak nachází v sousedním městě Tolosa, kam se jezdí hlavně za zábavou a každý se může zapojit do průvodu a přijít v maskách. Karneval zde je tedy neorganizovaný a je to jen velká „fiesta en la calle (pouliční večírek)“ a je nejvíce oblíbený mezi mladými lidmi.

Výše zmiňuji divadelní představení, které se určitě i pojí s rolí, kterou lidé hrají v karnevalu. Pokud jste přímým účastníkem karnevalového průvodu, svoji roli či masku si úplně vybrat nemůžete, ale pokud jste divákem, můžete přijít v jakémkoliv kostýmu chcete a vybrat si tak jakoukoliv roli sama sebe, kterou chcete v tento den hrát. „Nikdy nepoznáš člověka bez masky (...), proto je karneval skutečným protikladem. Zdá se, že nosíme masku a nikdy masku nesundáme jako on. Karneval není nic jiného než úleva lidstva, které tři dny dýchá a sundává si masku. Je to krátká mezihra ve věčné maškarádě staletí“ (Garmendia Larrañaga 2007: 35). „Při pohledu na karneval je třeba vzít v úvahu, že tato oslava vyžaduje svobodu, vyjádřit náladu člověka. Nedostatek svobody dusí ducha, který řídí mnoho chování a oslav, mezi nimi i karneval“ (Garmendia Larrañaga 2007: 35).

O podobných tématech masek a rolí jednotlivců mluví Erving Goffman ve své knize *Všichni hrajeme divadlo*, kde popisuje lidské role v jejich životě a jejich prezentaci v každodenním životě. Autor v knize popisuje lidské role, které se proměňují se společností, a jedinec tak očekává, že pozorovatelé budou jeho roli brát vážně – budou věřit v tuto osobu a její vlastnosti (Goffman 1999: 25).

2.1. Historie karnevalu

Historie karnevalu sahá hluboko do minulosti, kdy spojoval prvky jak pohanské, tak i křesťanské tradice. Původ karnevalu není jednoznačný, ale někteří ho spojují s tradicí starověkého Říma, jiní nastiňují, že začal ve starověkém Egyptě. Dnes se karneval slaví ve více než 50 zemích světa, jako třeba v Brazílii, Itálii, ve Švýcarsku, Španělsku, Trinidadu a Tobagu a Spojených státech (Djinis 2024).

„Během středověku církev spojila pohanské a křesťanské druhy karnevalu do něčeho úplně jiného“ (Djinis 2024). V polovině 12. století se vydal vládnoucí papež do Monte

Testaccio na šlechtické oslavy, které zahrnovaly klání nebo souboje, jako třeba býčí zápasy. Objevilo se zde například shazování živých prasat z vrcholu kopce. Prasata byla určena pro obyvatele města, kteří se dole shromáždili a prasata chytali (Djinis 2024).

V 15. století, pod vedením papeže Pavla II., se karneval proměnil v renesanční karneval, který se vracel k starověkým římským tradicím. Během dnů konání karnevalu papež pořádal závody mezi různými skupinami lidí, ale i zvířat. Zakončení této slavnosti probíhalo pochodem se svícemi v rukách a v maskách, kde účastníci útočili na Via del Corso se zvoláním: „Smrt každému, kdo nenese svíčku!“ a snažili se uhasit světla ostatních, často s násilnými projevy (Djinis 2024).

Z rozhovoru s Margaret, která byla jednou z mých informátorek jsem se dozvěděla, proč se datum karnevalu každý rok mění. Tento akt je dán slunečním a měsíčním cyklem. Karnevaly se pořádají kolem data prvního jarního úplňku.

Karneval je přítomen již několik tisíc let a je velmi fascinující, ať již z historického, kulturního či církevního hlediska. Tato tradice se měnila a vyvíjela po několik staletí.

2.2. Karneval v San Sebastiánu

Historie karnevalu v San Sebastiánu není úplně jasná. Některé zdroje tvrdí, že první dochované zmínky jsou z 19. století, jiné sahají i do 16. století.

První dochovanou zmínkou o karnevalu v Donostii z roku 1595 je citát. Pedro de San Martín v tomto roce utrpěl zranění hlavy v karnevalové úterý. Svědci podali výpověď v této podobě: „Na místě veřejné zábavy, které se nachází v ulici fíkovníku, kterou všichni známe jako pece krále, našeho pána, v sousedství Santa Catalina, se po jídle, pití, tanci se ženami a hraní karet o peníze strhla výzva a souboj s mečem v ruce, který skončil tím, že se tento případ dostal před soud s pravomocí nad městem San Sebastián“ (Antero Aranzamendi 2023: 12).

Ostatní zdroje však tvrdí, že první dochované zmínky o karnevalu jsou z roku 1814, kdy si místní studenti společně s místními cechy, přáteli a rodinou založili tento karneval s vlastními texty a písněmi. Na konci 19. století se začal karneval znovu pořádat, avšak s několika velkými změnami. Po roce 1900 byl karneval v Donostii dokonce přirovnán k Benátskému karnevalu, a to díky jeho okázalému charakteru. Oslavy pak každoročně pokračovaly až do roku 1924, kdy byl vyhlášen zákaz hazardu, čímž byla utlumena

dosavadní tolerance karnevalových oslav, a tak se lidé museli smířit jen se soukromými večírky. Toto se však změnilo v roce 1978, kdy se opět udělal veřejný karneval pro celé město za pomoci lidových spolků a volnočasových skupin. Od tohoto roku je také hlavní postavou bohyně Momo, která slavnostně zahajuje každoroční karneval (Donostia – San Sebastián 2023).

Velmi důležitou roli v sansebastiánském karnevalu hrála hudba a poezie, která se vyvíjela několik staletí. V 19. století dala hudba karnevalu identitu a osobnost, protože jak zmiňuje autor, bez nich se karneval chápe velmi těžko (Antero Aranzamendi 2023: 18). Poezie byla prostředkem pro projevení karnevalového festivalu. José Vicente de Echegaray byl básníkem, který skládal básně pro jakékoliv lidové události v Donostii. Skládal koledy, texty pro karnevalové spolky, hymny apod. (Antero Aranzamendi 2023: 30). Dalším důležitým prvkem karnevalu je tanec.

Karneval je rozdělen do několika dnů, kdy každý z nich se dělá něco jiného a také je možné ho rozdělit do několika na sebe navazujících částí – začátek karnevalu, průběh a konec. Karneval má přesně daný program (viz obrázek č. 2), podle kterého se můžete zúčastnit co nejvíce aktivit v různých místech města a také plakát (viz obrázek č. 3), který je vylepený po celém městě.

Ve čtvrtek karnevalové oslavy startují v odpoledních hodinách v částech města Gross a Amara, kde začínají karnevalové výzdoby, malování masek a jejich vytváření. Po skončení akce přijíždí bůh/bohyně Momo, kterou obyvatelé města slavnostně volají, aby ji vzbudily. Bohyně/bůh Momo je každý rok vybrána z řad účastníků v karnevalovém průvodu z tradičních spolků. Z historického hlediska byl bůh Momo (řecky Momus), který pochází z řecké mytologie a je bohem posměchu a odsouzení. Jeho matkou byla bohyně Nyx (Noc) (Smith 1867: 1112). Poslední dva roky byla zvolena za bohyni Momo žena, proto dále budu používat ženský rod. Bohyně Momo má během karnevalu hned několik povinností, které musí v jednotlivé dny splnit.

Od respondenta, který je v karnevalovém výboru, jsem zjistila, že osoby usilující o post boha nebo bohyně Momo musí být ve spolku a účastnit se karnevalu minimálně deset let. Bohem nebo bohyní může být žena i muž. Vybírají je ostatní spolky a bohyní nebo bohem karnevalu se stane ten, kdo má nejvíce hlasů. Letošní bohyní Momo se stala Mabel Vidal Sastre, která pochází ze skupiny Showtime a byla doprovázena třemi dalšími členy ze svého spolku. Bohyně Momo neboli Mabel se celý život věnuje sportu a tanci. Již od útlého

věku se účastní karnevalů, kde pomáhala s choreografiemi i s organizací. V roce 2009 založila se svou sestrou spolek Showtime, ve kterém sama vystupuje (Kulturweb 2024). Po přivolání vzbuzení bohyně Momo je bohyně v malém průvodu odvedena do hotelu Cristina, kde jí jsou předány symbolické klíče od města. Čtvrteční den končí strašidelnou party pro začátek karnevalu, která se koná v zastupitelském salonku.

Další den ráno bohyně Momo se svými pomocníky objíždí zdravotnická centra a domovy důchodců. V mnohých částech města se konají malé průvody, tvorba masek a soutěže masek. V podvečerních hodinách následuje představení účinkujících v karnevalovém průvodu, které se koná v býčí aréně v San Sebastián. Každý spolek má určený čas, ve kterém představí své kostýmy a choreografii. Tyto spolky mají své jméno, které si samy zvolí, a podle toho se pak přizpůsobují kostýmy, tanec a alegorický vůz. Všimla jsem si, že velké procento kostýmů bylo vybráno z filmů, jako třeba Barbie, Největší showman či Alenka v říši divů. Objevují se zde ale i zvířecí kostýmy, mytologické a další. V tomto představení je vybráno jen několik účinkujících, kteří jsou zvoleni vedoucími spolku, nikoli celý spolek. Po představení všech spolků bohyně Momo se svými pomocníky vyhlašují ceny o nejlepší design a tanec, v podobě peněžních odměn. Odměňovány jsou první tři nejlepší spolky. Letos se karnevalového průvodu účastnilo 26 malých a velkých spolků.

V sobotu ráno se dělají „las mañanitas“. „Las Mañanitas je aktivita hluboce zakořeněná v karnevalu v San Sebastián, ve kterém průvod lidí v kostýmech zpívá bohyni Momo, aby ji probudil. Když se jim to podaří, v průvodu bohyni Momo dovedou na Plaza de la Constitución, aby na něj obecní úřad (starosta) mohl přenést pravomoci po celý karneval“ (Donostia Kultura 2024). Průvod je doprovázen dechovou hudbou a tancem. Lidé, kteří se tohoto průvodu účastní, jsou většinou oblečeni do pyžam, nočních košil nebo županů a na hlavě mají čelenku. Z rozhovoru s informátorem Mikelem jsem zjistila, že starosta dává bohyni Momo celé město na starost po dobu karnevalu tím, že jí předá symbolickou hůl, a bohyně Momo podá návrhy ke změně městských zákonů. Tyto zákony jsou ale ironické, směšné, nejsou realizovány. Většina těchto zákonů se týká oslav a zábavy.

Po obědě se menší spolky pohybují po městě a ukazují svá představení. V různých částech města se konají oslavy v kostýmech s občerstvením. V odpoledních hodinách pak začíná samotný průvod, který se pohybuje po předem vyznačeném okruhu města a každý spolek má své předem dané místo začátku (viz obrázek č. 4). V tuto denní dobu je odkloněna a pozastavena doprava v částech města, kde prochází průvod. Hlavním místem konání je

Centro a Parte Vieja, přičemž se ulice, kterými průvod postupuje, mění rok od roku. Průvod trvá okolo dvou až tří hodin, kdy účinkující nepřetržitě tancují v ulicích města. Průvod je tvořen z tanečnicků a alegorických vozů. Každý spolek má připravenou muziku a choreografii, kterou opakují po celou dobu průvodu. Spolky jsou tvořeny různými věkovými kategoriemi, takže zde můžeme vidět děti i dospělé. Taneční akt je pro účinkující velmi vyčerpávající, proto zde můžeme vidět jinou energii účinkujících na začátku průvodu a u konce. Během vystupování mají účinkující nepřetržitý přísun vody a malé občerstvení v podobě rychlých cukrů (bonbony, čokoláda apod.). I přesto jsem byla svědkem mdlob, které přišly na jednu z tanečnic ke konci průvodu.

V tento rok (2024) se karneval posunul a hlavní průvod se konal až v neděli odpoledne kvůli špatnému počasí a nepříznivým povětrnostním podmínkám, které by mohly být životu nebezpečnému pro účastníky průvodu, hlavně pak pro tanečníky, kteří se pohybují na alegorických vozech. Z tohoto důvodu zde bylo i mnohem méně lidí než rok předtím (2023), protože ve stejný den se pořádá karneval v Tolose, který jak již zmiňuji výše, je velmi atraktivním a důležitým hlavně pro mladé lidi. I přesto byl karneval velkým kulturním zážitkem.

Normálně jsou nedělní rána věnována dětem, dětským průvodům, ve kterých jsou děti každé družiny. Tyto malé průvody se pohybují po celém městě. Pořádají se i soutěže o nejhezčí alegorický vůz či kostým. V podvečer se pak pořádá oslava na radnici. Malé oslavy a karnevalové průvody se v tento den pořádají i v okolních městech nebo vesnicích.

V pondělí ráno bohyně Momo opět objíždí domovy pro seniory a zdravotnická centra. Večer se pak pořádá další oslava, kde na jevišti vystupují účastníci karnevalového průvodu.

Celý karneval je zakončen pohřbem sardinky, kdy je z papíru vyrobena sardinka a průvod ji nese až na místo jejího upálení (Plaza Bilbao). Sardinku doprovázejí lidé převlečení za čerty a ďábly či smrt. Pohřeb se koná již za tmy, lidé mají rozsvícené svíce a za živé hudby, která se mění ze smutné pohřební hudby k veselé karnevalové muzice, doprovázena tancem a zpěvem je sardinka upálena a tím je ukončen i samotný karneval. Respondent, který je v karnevalovém výboru, mi řekl o kostýmech jednotlivých spolků – čerti, kostlivci (smrt), vdovy, které jsou předem rozvrženy. Sardinku nese předem vybraný jeden spolek čtyř lidí. Existuje hned několik způsobů ukončení španělských svátků v různých částech Španělska, ale pro karneval v San Sebastiánu je typické pohřbívání sardinek, které sice nepochází přímo odsud, ale tento zvyk se dochoval. Pohřbívání sardinky by mělo lidi očistit, snaží se znázornit

hříchy, neřesti a různé projevy svobody, které se během karnevalu vynořují na povrch (Barreto Vargas 1992–1993: 258–259). Respondent Mikel mi řekl, že v dnešní době jde při pohřbu sardinky hlavně o zábavu a oslavu, takže nemá žádný velký význam.

Dalo by se ale říct, že během karnevalu je běžné popírání standardních norem, které s sebou přináší i hříchy a neřesti jednotlivců. S úmrtím sardinky tak umírá i toto hříšné chování a neřesti a nadchází tak reverzibilita ke starým a stálým zvykům a chování jednotlivců.

Následující víkendy se ještě ulicemi města pohybují účastníci průvodu, kteří vystupují v různých částech města.

Z rozhovoru s Mikelem, který byl jedním z mým respondentů, jsem se dozvěděla, že s upálením sardinky na začátku nového týdne končí karneval a začíná čtyřicetidenní půst. Po Velikonocích a po konci postního období se sejde komise složená ze členů jednotlivých spolků na večeri, kde jsou předány další ceny.

3. Identita

Identita je odvozeno z latinského slova *identicus*, které znamená totožný nebo stejný. Identita by se dala považovat za naše vnitřní vnímání sama sebe (Nakonečný 2020). Identita jedince by měla být stejná, ale i rozdílná. Jedno bez druhého nemůže existovat. Identita osob se nevytváří sama, nýbrž v interakci s ostatními, tedy během sociálních procesů. Zhotovená identita je stále měněna a zachovávána v rámci sociálních vztahů (Berger a Luckman 1999: 170–171). To znamená, že utváření identity je stálý proces, protože s každou sociální interakcí, se kterou se dostaneme do styku, může být naše identita měněna, ale nemusí. Každý člověk má hned několik typů identit, ale v zásadě rozlišujeme tři. První z nich je identita fyzická, do které můžeme zařadit náš vzhled (barva vlasů, pohlaví, jizvy apod.), druhým typem je identita sociální, což jsou naše role v soukromém životě nebo ve společnosti (otec, anglická královna). Posledním typem je pak identita psychologická, tedy naše psychická individualita, která tvoří naši osobnost, vlastnosti nebo vnímání (Nakonečný 2021: 163).

3.1. Kolektivní identita

Analýzu modelu kolektivní identity bychom mohli rozdělit hned do několika skupin. Giesen a Eisenstadt říká, že „kolektivní identita není přirozeně vytvořená, nýbrž sociálně konstruovaná. Je to záměrný či nezáměrný důsledek interakcí, které jsou samy sociálně modelovány a konstruovány“ (Giesen, Eisenstadt 2003: 363). V kolektivní identitě by měla být rovnost, díky které se rozvíjí solidarita a důvěra, která je velmi důležitá pro tvorbu spojení. Dalším důležitým modelem jsou sociální hranice, které kolektivní identita produkuje. „Tyto hranice odlišují a oddělují skutečné mnohotvárné procesy interakce a sociálních vztahů; ustavují linii mezi uvnitř a vně, mezi cizinci a bližními, příbuznými a nepříbuznými, přáteli a nepřáteli, kulturou a přírodou, osvíceností a pověrou, civilizací a barbarstvím“ (Giesen, Eisenstadt 2003: 363).

Kolektivní identita je tedy identitou určité skupiny. Členové uvnitř společnosti mají stejné záměry a musí dodržovat pravidla a principy, které ve společnosti existují. Díky nim totiž dochází k udržitelnosti kolektivu a kolektiv tak může být stálý (Růžičková 2009). Kolektivní identitu bychom skrze karneval dle mého pozorování popsala následovně. V těchto slavnostních dnech lidé chodí do ulic se bavit, ať již v kostýmech, kdy dělají s přáteli malá představení v ulicích starého město, nebo i bez kostýmu, kdy tráví tuto dobu ve městě, kde se

baví a popíjí. Největší oslavy jsou pak hlavně večer, kdy se v ulicích zpívá, tancuje a všichni se společně baví před bary a restauracemi. Lidé se často k těmto malým představením jednotlivců přidávají a užívají si tak zábavu s nimi.

4. Cíle a metodologie výzkumu

Cílem této diplomové práce je zjistit, jak se skrze tradiční baskický karneval projevuje kolektivní identita obyvatel města Donostia – San Sebastián, co pro ně tento karneval znamená, co symbolizuje a jaká je jeho role v utváření identity. V této práci použiji kvalitativní metodu výzkumu, tedy polostrukturované rozhovory a nezúčastněné pozorování.

Pomocí polostrukturovaných rozhovorů a pozorování bude odpovězeno na tyto výzkumné otázky:

1. *Co pro občany města Donostia – San Sebastián znamená karneval?*
2. *Jakou symboliku karneval má pro obyvatele a jejich okolí?*
3. *Jak se projevuje kolektivní identita skrze karneval místních lidí?*

4.1. Představení informantů

Mým prvním informátorem byl Alvaro. muž, 21 let, který se každoročně aktivně účastní karnevalu jako tanečník. Alvaro je mým kamarádem, a i když jsem s ním dělala rozhovor ve španělštině, bylo to pro mě mnohem snazší z důvodu, že jsme se znali a rozhovor byl neformální. Alvaro se také objevuje v audiovizuálním záznamu. Druhým mužem byl Mikel, 27 let. Mikel se karnevalu účastní z jiné perspektivy než Alvaro, je totiž ve výboru pro přípravu a organizaci karnevalu. Na Mikela jsem dostala kontakt od mé informantky, kterou zmiňuji níže. Mikel je bývalým studentem antropologie v Donostii a i přesto, že mě neznal, souhlasil s rozhovorem a byl velmi přívětivý a snažil se mi poskytnout co nejvíce informací. Tento rozhovor probíhal též ve španělštině kvůli zjednodušení povídání informanta. Když jsem se ale doptávala v anglickém jazyce, byl schopen mi odpovědět. Posledním mužem, který se účastnil mého rozhovoru, je Urbil, 22 let, který se tradičního karnevalu zúčastňuje pouze jako pozorovatel a nijak zvláště se do karnevalu nezapojuje. Urbila jsem znala jen letmo, ale i tak byl otevřený tomu, udělat se mnou rozhovor. Rozhovor také probíhal ve španělštině s přítomností mé spolubydlící. Každý z těchto mužů má jiný pohled na karneval a jeho zapojení je také jiné. Bohužel se mi nepodařilo během mého výzkumu zrealizovat rozhovor s mužem jiné věkové kategorie, proto jsou muži věkově dost podobní a mohla bych

je tedy zařadit do kategorie do třiceti let. Všechny rozhovory jsem si nahrávala na záznamník a poté přepisovala.

Dalšími informantkami byly ženy. Mojí úplně první informantkou byla moje profesorka antropologie z Universidad del País Vasco, na které jsem dočasně studovala, Margaret, 62 let, která se každoročně karnevalu účastní jako pozorovatelka. Margaret pochází z Anglie, ale v Donostii žije už mnoho desítek let. Rozhovor s ní tedy probíhal v angličtině a byl velmi obsáhlý. Další ženskou zástupkyní byla moje kamarádka Lide, 26 let, která se karnevalu také účastní jako pozorovatelka. Poslední respondentkou byla moje spolužačka Aihnoe, 56 let. Aihnoe nežije přímo v Donostii, ale v malé vesnici blízko města. Karnevalu se každoročně účastní jako pozorovatelka právě zde ve městě. Pohled Aihnoe je jiný než pohledy jiných, zřejmě kvůli věkovému rozdílu.

4.2. Rozhovor

Pro výzkum byl hlavní zvolenou technikou rozhovor. Tuto techniku jsme zvolila, protože mi přinese mnoho informací, které by pro můj výzkum mohly být velmi důležitými a díky ní se můžu i doptávat na podrobnosti, které mě zajímají. Předem jsem si připravila otázky, na které se informantů budu doptávat, ale byla jsem otevřena i ostatním informacím. Rozhovor se skládal ze dvou částí – obecné informace o informantovi a samotných otázek týkajících se karnevalu. Celkem se v rozhovoru objevovalo dvanáct otázek. Pokud informanti začali mluvit i o něčem jiném v souvislosti s tématem práce, nechávala jsem je mluvit, abych získala co nejvíce informací. Struktura rozhovoru je v příloze č. 5.

Během svého výzkumu jsem realizovala šest rozhovorů s respondenty žijícími ve městě Donostia nebo v jeho blízkém okolí. Tyto respondenty jsem znala osobně (ze školy, z volnočasových aktivit), nebo jsem kontakt na ně získala přes známé. Rozhovory s Margaret a Lide jsem vedla v anglickém jazyce. Rozhovory s Mikelem, Alvarem, Urbilem a Aihnoou jsem vedla ve španělském jazyce a přítomna byla moje spolubydlící, která mluvila jak anglicky, tak španělsky a pomáhala mi s předkladem. Tento fakt byl pro mě velkou zkouškou a bylo velmi náročné provádět rozhovory. Sehnat mladé respondenty pro mě nebylo zase tak náročné, protože jsem kolem sebe měla lidi, kteří žijí ve městě a karnevalu se každoročně účastní. Sehnat rozhovor se staršími lidmi je bez znalosti jazyka velmi náročné, skoro až nemožné, proto se v mém výzkumu objevují jen dvě informantky, které jsou staršího věku. Ve výzkumu se objevují dvě věkové skupiny – do třiceti let a nad padesát let. Pro svůj

výzkum a realizaci rozhovorů jsem použila metodu sněhové koule (nabalování). Několik informantů jsem získala díky první informantce Margaret.

„Nabalování, jinak také techniku sněhové koule (snow-ball sampling), používáme tehdy, pokud jsou terén či téma dostatečně ohraničené, ale zároveň je ještě důvěrně neznáme. Jde totiž o to, že nám jeden aktér doporučí druhého, ten třetího a tak dál. Vzorek se tedy postupně nabaluje jako sněhová koule. Nabalovat do vzorku se mohou lidé, ale i dokumenty“ (Novotná 2019: 297).

„Rozhovor neboli interview je jednou stranou vyvolaný a organizovaný profesionální rozhovor mezi jednou i více osobami, jehož cílem je získání informací. Rozhovor lze chápat také jako řízenou verbální komunikaci, při níž dochází k stimulaci (vyžádání) a přenosu zprávy o předem vymezeném objektu“ (Vodáková 2020).

Pro tento výzkum jsem si vybrala polostrukturovaný rozhovor. Rozhovorů existuje hned několik typů. Rozhovory by se daly rozdělit hned do několika druhů, já ale používala rozhovor polostrukturovaný: „Polostrukturované (polostandardizované) – výzkumník má rozhovor předem připravený, vymezené okruhy, na které se bude ptát, a díky tomu tak nezapomene na některé otázky. Výhodou je, že v tomto rozhovoru se výzkumník může doptávat, pokud mu odpověď není jasná, nebo ho zajímá více“ (Novotná, Špaček a Šťovíčková Jantulová 2019: 321–325).

4.3. Nezúčastněné pozorování

Další metodou, kterou jsem při svém výzkumu používala, je pozorování. Karnevalu jsem se zúčastnila dvakrát, poprvé v roce 2023, podruhé v roce 2024. Abych lépe zapadla mezi místní lidi, na druhý ročník jsem si s sebou dovezla kostým – masku, kterou jsem doplnila černým oblečením.

Přímé pozorování je metoda výzkumu, při níž sledujeme lidské chování, aniž bychom osoby, které studujeme, dotazovali nebo ovlivňovali. Tento proces se řídí předem stanoveným plánem (Jand'ourek 2001: 190).

Pozorování bylo pro výzkum důležité hlavně pro analýzu kolektivní identity, která je předmětem zkoumání. Tím, že se lidé, kteří se přímo neúčastní karnevalového průvodu, oblékají též do kostýmů, užívají si atmosféru a povzbuzují tanečnický, manifestují svou baskickou identitu. Z mého pozorování jsem zjistila, že velké procento lidí, kteří se na

karnevalu účastní v roli pozorovatele, je oblečeno do různých kostýmů, nebo mají alespoň nějakým způsobem namalovaný obličej či přizpůsobené oblečení. Průvod je vždy ohraničený z obou stran lidmi, kteří si atmosféru karnevalu nemálo užívají. Tancují, zpívají písně, smějí se a baví. Tím dodávají tanečnickům ještě větší energii. Samozřejmě i sami účastníci průvodu dodávají svým tancováním a pozitivní náladou energii pozorovatelům. Často se svým silným povzbuzováním snaží více zapojit ostatní účastníky.

Karnevalu se ročně účastní mnoho turistů, kteří sem z tohoto důvodu přijíždí. Z mého pozorování jsem vysledovala, že právě turisti jsou většinou lidé bez masek a chovají se často jinak než místní. Turisté často vše natáčejí, fotí a neuvžívají si karneval tak jako obyvatelé města. Místní lidé většinou veškerou pozornost soustřeďují hlavně na průvod, účastníky karnevalu. Po městě jsem si všimla i několika lidí, kteří si donesli židle nebo lavičky, aby mohli karneval pozorovat z první řady. Velký vliv na atmosféru měly i vybrané písně účastnících se spolků. Španělské či baskické písně měly mnohem větší energii než anglické a do tance a zpěvu se při nich dalo mnohem více lidí. Španělské a baskické písně dávaly velký podnět k zapojení se do tance pozorovatelů, a to hlavně z hlediska znalosti slov písní.

4.4. Etika ve výzkumu

Před každým rozhovorem jsem informanty seznámila s jejich právy, že pokud nebudou chtít na některou otázku odpovídat, nemusí. Seznámila jsem je s účely tohoto rozhovoru, jeho průběhem a dohodla jsem se s nimi, že jejich výpověď bude moci být v textovém provedení zapsána a použita v diplomové práci. Od všech respondentů jsem dostala i souhlas se zvukovým nahráváním, které může být veřejné pro účely audiovizuálního záznamu. Na závěr jsem se jich zeptala, jestli mohou uvést jejich jméno. Žádný z mých informantů neměl problém s uvedením křestního jména, ale pro zachování jejich anonymity nikde neuvádím příjmení. Tyto informace jsme jim předložila i v papírové formě, kterou jsem je nechala podepsat, pokud souhlasili. Všichni mí respondenti souhlasili a rozhovory tak proběhly bez problémů.

V případě Alvara, hlavní postavy dokumentárního filmu, jsem se ještě předem ujistila, že vizuální část mohu použít ve svém diplomovém filmu, a popsala mu, pro jaké účely film tvořím a kde se film může objevit.

V audiovizuální práci se objevuje i několik dalších rozhovorů, kde byli informanti předem seznámeni s tím, že se jejich tvář nebo hlas může objevit ve filmu, který bude

veřejný. Nikdo z nich neměl s kamerou ani s pozdějším zpracováním a publikováním žádný problém.

Během průběhu výzkumu jsem nenarazila na další etické problémy, kterým bych se musela více věnovat.

4.5. Metodologie vizuální části

Součástí diplomové práce je i audiovizuální záznam k danému výzkumu. Podle Jean Roucha „... Antropolog, který netočí filmy, není žádný antropolog“ (Jean Rouch: 1983 in Gauthier 2004: 364).

Film, stejně jako jiné projevy kultury a materiální artefakty společnosti, je implicitně součástí oblasti sociální a kulturní antropologie. Antropologové se zajímají o struktury, vztahy a situace v rámci společnosti a o to, jak se jednotlivci a jejich identity projevují v lidském chování a jednání, což je zároveň středobodem mnoha filmů. Kinematografie se prolíná s touto disciplínou a filmy slouží jako prostředek dokumentace a archivace, který zachycuje jevy, situace a události, a také poskytuje badatelům i veřejnosti konkrétní obrazy a podněty k úvahám (Petráň 2011: 37).

Diplomový film byl natáčen dva roky po sobě. Poprvé, když jsem byla v Baskicku na výměnném studijním programu Erasmus+ a karnevalu jsem se účastnila jako pozorovatelka. S tím přišla i myšlenka natočení filmu a napsání diplomové práce na toto téma. Jelikož jsem v době konání ještě neměla téma ukotvené ani schválené, měla jsem v záběrech velké mezery, a proto jsem se rozhodla opět vycestovat následující rok a záběry si doplnit. Aby byl film co nejvíce autentický, pro jeho natočení jsem použila mobilní zařízení. Všechny záběry jsem natáčela ve 4K rozlišení a obraz je tedy velmi kvalitní. K lepší manipulaci mezi lidmi a pořizování záběrů z různých úhlů a výšek jsem využívala selfie tyč s tripodem.

Audiovizuální výstup je natočen etnografickým způsobem, kde jsem se snažila vizuálně zaznamenat především etnografické prvky vytváření karnevalu, uměleckou a vizuální stránku prezentace jednotlivých spolků účastnících se karnevalového průvodu. Dále film chronologicky ukazuje, jak jsou karnevalové oslavy rozděleny po dnech, tedy co je děje před samotným karnevalovým průvodem, poté prezentaci skupin, které se budou účastnit průvodu a posléze samotný hlavní průvod.

Film *Inauteriak Carnavales – Tradiční karneval v Donostii* nefunguje jako samostatný prvek, nýbrž je doplňkovým materiálem textové části práce. Podle modu od Billa Nicholse lze film kategorizovat jako observační dokument, kde je má autorská reflexe jen minimální.

Observační modus se začal nejvíce rozvíjet v 60. letech s příchodem modernějších technologií, které vznikají. Objevuje se synchronní záznam zvuku a kamery jsou mnohem lépe přenositelné a může tak být zaznamenáno, co se dělo (Nichols 2010). „Mnoho filmařů se tak rozhodlo žitou zkušenost pozorovat spontánně“ (Nichols 2010). V observačním modu se tedy snažíme sledovat aktéry v přirozeném prostředí, jako by kamera nebyla vůbec přítomna (Nichols 2010).

Filmaři, kteří natáčejí observační filmy, se snaží přiblížit k sociálním aktérům. Kamerou pohybují směrem k událostem a zachycují, co a jak subjekty dělají. Svým pohledem odkrývají prostor lidské zkušenosti, kde se činy, myšlenky a pocity odkrývají postupně. Observační filmy tak slouží jako nástroj pro zachycení procesů života jedinců a jejich vnímání sama sebe (Carta 2015: 2).

Observační filmy mají prezentovat události zevnitř, bez použití dabingu, nemají vedoucí roli. Tento přístup reprezentace odstraňuje autorův odstup, jehož zážitek se přibližuje k pochopením, které vznikají ve vzájemném působení mezi aktéry v průběhu výzkumu (Carta 2015: 9).

„Kamera v observační kinematografii není omezena na pasivní nahrávací roli, ale lze ji vnímat jako nástroj osobního zkoumání a výslechu světa. Pozorovací filmař je aktivním uživatelem vytvářejícím sebevědomou formu kina na základě performance“ (Carta 2015: 3).

Moje participace ve filmu není viditelná, do dění se nezapojuju, ale jsem jeho součástí jako observátor, který na sebe nechává celou událost působit. Audiovizuální záznam interpretuje můj zážitek z akce, ve které jsem byla pasivním účastníkem. Jelikož jsem se účastnila hned několika akcí týkajících se karnevalu jsem se snažila co nejvíce splynout s davem a neupozorňovat na sebe, kvůli čemuž jsem využila minimální technologický aparát.

4.6. Průběh výzkumu

Předem připravené otázky v rozhovoru jsem si pro lepší orientaci vytiskla jak v anglickém, tak španělském jazyce. Dále jsem si předem připravila informovaný souhlas, také v anglickém i španělském jazyce. Na tyto otázky jsem se pak tázala svých informantů. Před

začátkem rozhovoru jsem informanty seznámila s jejich právy a některým z nich, kteří nebyli mými přáteli a osobně jsem je neznala, tedy Margaret, Aihnoe a Mikelovi, jsem dala podepsat informovaný souhlas. Rozhovory jsme si natáčela na diktafon, ale průběžně jsem si zapisovala poznámky. Tyto rozhovory jsem později přepisovala a překládala do českého jazyka. Všechny rozhovory probíhaly v předem stanoveném čase a na vybraném místě, většinou podle potřeby informantů. Jak již uvádím výše, některé informanty jsem oslovila osobně, díky známosti, jiné mi doporučili ostatní. Jeden z mých informantů je zahrnut i v audiovizuální části, takže s ním rozhovor probíhal i s přítomností kamery.

Další částí mého výzkumu bylo pozorování. Pozorování jsem realizovala v době konání karnevalu v Donostii a pozorovala jsem jak karneval, tak i lidi, kteří se účastnili jen v roli pozorovatele. Moje pozorování probíhalo v roce 2023 od 16. 2. do 21. 2. a poté znovu tento rok (2024) od 8. 2. do 13. 2. Karnevalový průvod i dění okolo něho jsem nahrávala na kameru a později zpracovávala do podoby krátkého dokumentárního filmu.

5. Výsledky výzkumu

První část rozhovorů týkající se obecných informací o respondentech zmiňuji v kapitole 4.2. představení informantů.

Na otázku po původu karnevalu mi dokázaly odpovědět jen dvě respondentky. Zbylí respondenti si nebyli jistí. Zde byly očividné věkové rozdíly, které se v mém výzkumu objevují, tedy informanti do třiceti let a nad padesát let. Mladší informanti (Urbil, Alvaro, Lide a Mikel) odpověděli, že je to jen „fiesta en la calle“ (pouliční večírek), a i když tuší, že je za tím nějaká historická perspektiva, někteří z nich nevěděli jaká. Mikel věděl, že je karneval předchůdcem pústu, ale více informací mi nedokázal podat. Margaret a Aihnoa naopak věděly o důvodu konání karnevalu z historické perspektivy, tedy o pústu, který nadchází s koncem karnevalu, tak i jak je tento rituál popsán v křesťanských tradicích.

Karneval v Donostii je velmi oblíbenou tradicí, moji respondenti se shodli na stejné odpovědi, a to že karneval zbožňují, milují ho i tu atmosféru, co se k němu pojí, a užívají si ho. Karneval je pro ně velmi radostným časem v roce, kdy se mohou pohybovat v ulicích v kostýmech, bavit se a užívat si pohodu. V San Sebastiánu se v průběhu celého roku koná hned několik tradičních večírků, tento je však ze všech nejbarevnější a největší, není však nejdůležitějším pro obyvatele, protože není nijak historicky spjat s městem jako jiné.

Jak již zmiňuji výše, pouze jeden z mých informantů, Alvaro, se sansebastiánského karnevalu účastní jako participant karnevalového průvodu, ostatní se účastní jako pozorovatelé, avšak Mikel se navíc účastní příprav karnevalu a organizace karnevalového průvodu.

Role a význam karnevalu v životech mých informantů je jiný. V životě Margaret karneval nehraje velikou roli, v dnešní době již se nepřevléká do kostýmu, ale pouze chodí pozorovat karneval z povzdálí, než že by se nějak zapojovala. Když byly její děti ještě malé, chodívala s nimi v kostýmech, ale dnes už ne. Jako profesorku antropologie ji tento svátek velmi fascinuje a ráda do něj zapojuje své studenty, aby i oni mohli popsat tuto tradici a třeba nalézt nový pohled na karneval. Její fascinace karnevalem se rozprostírá i za hranice Donostie, a tak se snaží i vycestovat a podívat se na jiné karnevaly v okolních městech ať už na území španělského Baskicka nebo i francouzského. Karneval pro ni má ale hodnotu, která je zakořeněna v kultuře Baskicka.

V Mikelově případě hraje karneval velkou roli, protože je přítomna i jindy než jen v samotné dny konání karnevalu. Mikel je v karnevalovém výboru, který má za úkol postarat se o celý chod karnevalu – muziku, kostýmy, doplňky, alegorické vozy a mnoho dalšího. Po skončení jednoho karnevalu je jeho odluka od povinností spojených s karnevalem jen krátká, protože se opět začíná řešit karneval v příštím roce. V Mikelově životě tedy hraje karneval velkou roli. I přes všechny nervy či časovou vytíženost svoji práci miluje a nic by neměnil.

Podobně jako u Mikela i Alvarův život je velmi ovlivněn karnevalem a hraje v jeho životě důležitou roli. Jelikož se přímo účastní karnevalu, dlouho před karnevalem navštěvuje zkoušky kostýmů, doplňků a tanečních vystoupení. Toto se však proměnilo až s přibývajícím věkem, jako malý se karnevalu nikdy neúčastnil. Vždycky byl ale karnevalem fascinovaný a chtěl být jeho součástí, hlavně kvůli tanci, který miluje. Po jeho první účasti se chtěl tohoto zážitku účastnit i nadále, protože to dle jeho vlastních slov bylo něco úžasného a karneval mu přirostl k srdci, a to hlavně kvůli skvělé atmosféře a zábavě. Karnevalového průvodu se chce i nadále účastnit, dokud bude moci.

Urbil karnevalu nedává příliš velkou váhu, je to pro něho jen další party, takže to nijak neovlivňuje jeho život. Nemyslí si, že karneval je nějak velmi zvláštním či důležitým a tím tedy ani nehraje žádnou velkou roli v jeho životě. V jeho životě jsou důležitější tradice, než je karneval.

Lide se karnevalu účastní také jen jako pozorovatelka a žádný kostým si na karneval v Donostii nebere. Karneval v jejím životě hraje roli společně stráveného času s lidmi, kde se mohou bavit, veselit, pít a jíst. Podobně jako u Lide, Aihnoa se do kostýmu již také neobléká, ale dříve, v mládí se do kostýmů převlékala, a tak karneval hrál větší roli v jejím životě, protože si na karneval musela sehnat kostým a více se na karneval připravovala. I tak je pro ni ale karneval stále důležitou tradicí, protože může jít do ulic a bavit se a veselit s přáteli.

V ostatních městských částech se objevují i další malé průvody, ale nejsou nijak organizované. Jde spíše o malé spolky, které se vydají do ulic a tancují a baví se.

Půst, který nastává s koncem karnevalu, je již minulostí. Žádný z mých informantů půst dnes nedodržuje. Informant Urbil dokonce ani nevěděl, že s koncem karnevalu přichází čtyřicetidenní postní doba.

Mikel mi ochotně poskytl informace, že jeho prarodiče dodržovali půst a v pátek nejedli ryby. Podobně tomu bylo i u Margaretiny tety, která je jeptiška a půst tak striktně

dodržuje. Navíc Mikel, stejně jako Margaret, zmiňuje, že dnešní mladí už nic takového nedodržují a souvisí to hlavně s tím, že u mladých lidí upadá katolická víra. Myslí si, že starší věřící tuto tradici mohou dodržovat, ale velmi zřídka.

Margaret si vzpomíná, že v dětských letech dodržovali něco jako půst, nevzdávali se však masa, ale sladkostí. Tento zvyk však pochází z její rodné země, tedy Velké Británie. Od doby, co žije v Baskicku, půst nedodržuje ani nikdy nedodržovala. Alvaro podobně jako ostatní také nedodržuje půst, ani nikdo z jeho rodiny to nedělá. S úsměvem na tváři mi odpověděl: „Jsem velmi hrdý, že mohu stále jíst maso“.

Tradice spojené s karnevalem jsou v životech informantů různé. V případě Margaret se tradice váže opět k její rodné zemi, ale snaží se si tuto tradici udržet i dnes. Její tradice se váže na masopustní úterý, kdy se svojí rodinou jedí palačinky. Mezi další zvyky patří, že s rodinou vyráží na různá místa a společně tráví čas. Podobně tomu je i v případě Aihnoi, která za tradici považuje společně strávený čas s rodinou.

Alvaro a jeho rodina nemají žádné tradice, které by se týkaly karnevalu. Jeho rodina nikdy karneval nijak neoslavovala, jejich zájem přišel až po tom, co se Alvaro začal účastnit karnevalového průvodu.

Mikel a jeho rodina se chodili dívat na karneval, když byl malý, v pozdější době ale přestali a on se tak dostal na karneval až později díky svým bratrancům, kteří ho s sebou vzali. Takže tradici jako takovou, která by se týkala karnevalu, nedodržují. Karneval pro ně neměl žádnou velkou hodnotu. V této souvislosti Mikel zmiňuje stigma, které se při karnevalu objevuje, protože karnevalu se z velké části účastní ženy a dívky, a pokud se v průvodu objeví muž, je podle něho považován ihned za homosexuála. Toto stigma ale zmiňuje pouze v návaznosti s karnevalem, nikoli v normálním životě. Z toho důvodu se jeho rodina nechtěla nijak zvláště do karnevalu zapojovat a nechtěla ani, aby se zapojoval on.

Lide ani Urbil tradice ve své rodině nemají. Karneval je pro ně pouze zábavou, kterou si mohou užít, ale nijak ho tradičně neoslavují.

Vzpomínek, ať již dobrých nebo špatných, mají na karneval všichni plno. Mezi ty dobré většinou patřila dobrá zábava, čas strávený s kamarády, radovánky, přípravy kostýmů a zpěv, tanec či popíjení s ostatními. Margaret však mezi ty špatné zahrнула vzpomínku, která se tak úplně netýká karnevalu v San Sebastiánu, ale je velmi zakořeněna v její mysli. Margaret se jednou vydala se svými zahraničními studenty (studenti z USA) na karneval ve

francouzské části. Tento druh karnevalu je jakási hra, kde je jeden muž, který chodí a vtipkuje s ostatními lidmi. Vybral si ale jednu z Margaretiných studentek a řekl jí, že by ji naučil mluvit baskicky, kdyby s ním spala. Studentka se samozřejmě cítila dost pohoršeně a urazila se. Margaret se cítila špatně, protože to byla právě ona, kdo zorganizoval tento výlet, a nemohla s tím nic udělat. Tato nehezka vzpomínka je stará již skoro 20 let, ale i tak si Margaret na tuto situaci vždycky vzpomene a od té doby si dává pozor.

Mikel uvádí jako dobré a zároveň špatné vzpomínky třeba stres, který s přípravou karnevalu přichází a doléhá na něj. Karneval musí být dokonalý. Jako účastník v komisi musí počítat s tím, že musí všechno dopadnout dobře, lidé se musí bavit a očekávají uvolněnou atmosféru. Stres, který se váže s tím, aby všechno dopadlo dobře, je veliký, vnímá ho jako špatný, ale zároveň je to něco, co ho baví a naplňuje, takže to nebere jako špatnou zkušenost. Potom, co všechno zařídí a připraví, vyrazí se dívat na karneval a rázem je všečen stres pryč. „Užijete si, chci říct, zapomenete na všechno špatné, myslím, že je to jako prostor mimo čas jako liminarita,“ říká. Zábava je něco, kvůli čemu se tento karneval dělá, takže často zapomíná na věci, co musí udělat, co ho brzdí, a prostě si pouze užívá tento krásný okamžik.

Alvaro za svoje nejlepší vzpomínky považuje už jen ten fakt, že může v karnevalu být, účastnit se ho. „Především možnost zúčastnit se karnevalů v Donostii. Už prostý fakt účasti mi připadá jako velmi dobrá vzpomínka. Poté vše, co si vezmu s sebou ze skupiny, ve které jsem se účastnil, od lidí, které jsem vzal s sebou, od lidí, které jsem potkal.“

Lide jako svoji nejhorší vzpomínku zmiňuje zážitek ze svého dětství, kdy na událost karnevalu dostala nové drahé šaty, které byly součástí jejího kostýmu. Naneštěstí se jí ale podařilo šaty během karnevalu roztrhnout a její rodiče na ni byli velmi naštvaní. „Nikdy nezapomenu, jak na mě máma křičela,“ vypráví dnes již s humorem.

Aihnoa s radostí vzpomíná na léta, kdy byly její děti ještě malé a chodila s nimi, tančila a učila je tradiční písně. Urbil se k této otázce nechtěl nijak zvlášť rozprávět.

Mojí poslední otázkou a pro některé i otázkou nejtěžší byla věc jejich národní identity. Proč se mí respondenti (pokud se tak cítí) cítí být Baskem a co je dělá Baskem. Jejich odpovědi se velmi často vztahovali hlavně na jazyk, který je pro jejich baskickou identitu velmi důležitým, i když ne u každého stejným způsobem. Urbil se zde v Donostii narodil, mluví baskicky, ctí baskické tradice a zvyky stejně jako celá jeho rodina. Díky tomu se také cítí být Baskem. Karneval v jeho případě hraje roli přítomné tradiční hodnoty, kterou nese.

Alvaro měl trochu odlišný názor, který je zakořeněný v jeho špatných vzpomínkách: „Upřímně, necítím se Baskem.“ I přesto, že se zde narodil, miluje místo, kde žije, mluví baskickým jazykem, nikdy se přímo nepovažoval za Baska. Jeho rodina baskicky doma nemluví, jeho rodným jazykem tak je španělština a baskičtina mu byla vštěpována až ve škole, kde, i když se ji učit nechtěl, nebo ji alespoň nechtěl používat, tak musel, jinak ho postihl trest. Škola, do které chodil, byla velmi striktní na baskický jazyk. „Skutečnost, že musím mluvit tímto jazykem, je to, co mě drží stranou. Od prvního dne mi byla vnucena baskičtina.“ Kvůli této zkušenosti mu přijde, že se začal od baskické identity vzdalovat, i přes to, že se zde narodil, dodržuje a ctí tradice, jako je karneval a jiné oslavy, které se k baskické kultuře vážou. Dnes se snaží více se připojit ke kultuře, třeba tím, že participuje v karnevalu, ale je to pro něho velmi těžké.

Mikel se cítí jako Bask, ale tento pocit neumí přesně definovat. Říká: „samozřejmě jsou lidé, kteří říkají, že jsou Baskové, jsou to lidé, kteří se zde narodili, a protože jednoduše tím, že se zde narodíte, jste Baskové“. Cítí se být Baskem, protože je součástí této společnosti, mluví baskicky, dodržuje kulturu, tradice, a rád se do nich zapojuje, proto je v karnevalovém výboru. Myslí si, že v tom, aby se člověk cítil být Baskem, nehraje jazyk hlavní roli. Jeho rodiče baskicky nemluví, ale i tak se cítí být Basky, protože dodržují všechny kulturní, tradiční a společenské hodnoty. Nezájímá vás kultura? Neříkám vám, že musíte poslouchat hudbu nebo dokonce číst, ale spíše, že rozumíte prostoru, který vás obklopuje nebo třeba kultuře, kterou se obklopujete.

Margaret se v Baskicku nenarodila, ale přistěhovala se v mladém věku a od té doby zde žije (více než 30 let). Vdala se zde a založila svoji rodinu, naučila se španělský i baskický jazyk a oběma mluví plynule. Na tuto otázku pro ni bylo velmi těžké odpovědět, ale nakonec odpověděla následovně: „Nevím, jestli se cítím baskicky. Cítím se velmi součástí baskické společnosti a mám pocit, že se velmi zamilovávám do baskické kultury a nechci žít jinde.“ I přesto, že se Margaret naučila a plynule mluví baskicky, stále se v některých ohledech cítí být více Britka, ale sama uvádí, že když jede navštívit rodinu do Británie, často jí říkají, že se chová baskicky. V Baskicku se cítí být doma, chce tu zůstat, ale Baskem se ještě necítí být. Během baskických oslav a tradic, kterých se účastní se cítí být součástí baskické identity. „V tyto chvíle často zapomínám, odkud pocházím, a cítím se být součástí tohoto“.

Lide pochází z klasické baskické rodiny, která je zakořeněna v jazyce, tradicích, zvycích a místě. Je velmi hrdá na to, že je Bask, ale popsat pro ni, proč tomu tak je, bylo také

složitě. „Asi protože tady žiju, miluju to tady, všechno, naše tradice jsou důležité, protože některé nás utvářejí.“ Její pohled je konec konců dost podobný jako Urbilův, tedy, žije zde, mluví jazykem, dále pak již zmiňované tradice nebo zvyky.

Posledním, kdo se vyjádřil k této otázce, byla Aihnoa. Aihnoa se podobně jako Lide nebo Urbil samozřejmě cítí být Baskem. Její baskický nacionalismus je zakořeněný v jazyce, který pro ni je velmi důležitým faktorem baskictví. Když byla ještě dítě, jazyk byl velmi důležitým, bylo jí to vštěpováno jak doma, tak i ve školce či škole. Dnes již jazyk není úplně nejdůležitějším faktorem a ve školách se mluví jak španělsky, tak baskicky. „Za nás tohle nebylo, my měli všechno jen v baskičtině, teď už si děti můžou vybrat, myslím jazyk, ve kterém se budou učit.“ Jazyk tvoří její baskickou identitu, nemůže ale říct, že by se cítila být Baskem jen kvůli jazyku, ale zaujímá velkou roli. „Já vlastně nevím, co k tomu říct, proč jsem Bask, jsem prostě Bask, žiju tu, chci být, jsem součástí téhle společnosti a prostě je to moje země.“ Baskickým jazykem mluví celá její rodina i její děti, ale přijde jí, že už to není, jako když byla ona náctiletá. „Nemůžu říkat, že jsem Bask, a přitom neznat jazyk, to nejde.“ Cítí se být Baskem i díky karnevalu, kde si ráda zpívá tradiční baskické písně či tancuje baskické tance, které jsou velkým kulturním dědictvím.

Je velmi zajímavé, že na tuto otázku mám dva rozdílné pohledy, pro jednu skupinu je jazyk důležitým faktorem baskického nacionalismu, pro druhou nehraje důležitou roli.

Tyto informace byly zjištěny z rozhovorů, které jsem realizovala v roce 2023. Můj výzkum se ale skládá i z pozorování, které popíšu níže.

Z mého pozorování jsem došla k podobným závěrům, jako jsou uvedeny výše v rozboru rozhovorů. Karneval v dnešní době nemá žádný historický symbolický význam, tedy alespoň pro velkou část populace, a je považován hlavně za společenskou akci, kdy každý může být, kým chce, může se jít bavit, popíjet či jíst se svými známými, přáteli, spolupracovníky, spolutanečníky apod. Symbolika karnevalu jakožto masopustního významu je dávno pryč. Půst, který by měl přijít s koncem karnevalu, je jen historií, která se dnes může dodržovat jen v rodinách věřících.

Symbolický význam karnevalu ale můžeme jistě najít v proměně života během těchto oslavných dní, ve spontánnosti, odpoutání se o od každodenních starostí či sjednocení společnosti.

Tradice karnevalu je spojena hlavně s duševní pohodou, klidem a zábavou. Lidé se chodí do města bavit, oblékají se do kostýmů a zpívají a tančí společně s příslušníky karnevalu. Všimla jsem si, že se mnohem více lidí zapojuje do zpěvu a tance podle výběru muziky, tedy pokud danou píseň znají, mají větší tendenci se zapojit (hlavně v přípravě baskické či španělské muziky).

V dnešní době se již minimálně objevují tradice, které se v historii pojily s karnevalem, jako je třeba půst. Za tradice spojené s karnevalem často považují společně strávený čas rodinou a přáteli či zábavu ve městě. Baskové jsou velmi hrdý národ, který si zakládá na svých tradicích, zvycích, kultuře, ale hlavně jazyku. Jazyk pro ně hraje velmi významnou roli. Během mého pozorování jsem zjistila, že lidé se dost často baví s lidmi úplně jinak, pokud na ně promluví baskicky nebo španělsky. Jejich pocit baskictví je v tomto ohledu velmi silný a rádi se za něj schovávají a upozorňují na to, kdo jsou.

6. Závěr

Z mého výzkumu plyne, že karneval je pro občany města velkým kulturním zážitkem, který je velmi oblíbeným po celé generace. Lidé se rádi chodí bavit do ulic a tato tradice je pro ně důležitá. Cílem této práce bylo zjistit, jakou symbolickou roli a význam hraje karneval v San Sebastiánu v životech místních lidí a dále jak se projevuje kolektivní identita Basků skrze tuto tradici.

V dnešní době již karneval nehraje historickou roli, která by byla spojena s očištěním, půstem a jinými rituály, jež pocházejí z náboženské tradice. Je brán spíše jako čas, během kterého je možné vyjít do ulic, veselit se s přáteli, ale i ostatními lidmi, popíjet a užívat si atmosféru. I když někteří lidé, spíše však starší generace nebo věřící, tuto tradici stále mohou dodržovat, z velké části jde na karnevalu hlavně o spontánní zapojení se do oslav, které s těmito dny přicházejí. V dnešní době je karneval jistě velmi důležitý i pro cestovní ruch v tomto městě a historická perspektiva této tradice jde stranou. I tak ale můžeme říct, že je karneval kulturním dědictvím, které se objevuje v mnoha evropských i mimoevropských zemích.

Z mého výzkumu je zřejmé, že karneval je velmi oblíbenou tradicí a zapojení do něho se rozprostírá po celém městě. V maskách nebo bez nich se lidé v tyto oslavné dny vydávají do ulic pobavit a zapomenout na svoje problémy či běžné životy. V tyto dny totiž mohou být, kým chtějí, a mohou se tak spontánně projevovat. Symbolický význam karnevalu je tedy viditelný právě v odpoutání se od každodenních problémů, spontánnosti, ale i ve společnosti, která v tyto oslavné dny stojí společně bok po boku bez rozdílů.

Kolektivní identita Basků se projevuje skrze mnoho faktorů a je velmi sjednocena. Mezi nejsilnější faktory baskické kolektivní identity jistě patří jejich tradice, normy, jazyk a území. Karnevalové slavnosti mohou být jedním z mnoha projevů kolektivní identity. Tato kolektivní identita Basků skrze karneval je jasná již z toho, že se lidé chtějí jít bavit do ulic, podporovat ostatní, zapojit se do příprav, ať již sebe (svých kostýmů, masek), tak i ostatních. Díky tomu jsou velmi sjednoceni a jejich identita se tak upevňuje. V tyto dny mohou lidé být, kým chtějí, a mohou tak i vystoupit ze svých klasických hodnot a norem, což jim dává pocit svobody, ale cítí se díky tomu také součástí společnosti, což je velmi důležitým prvkem všech oslav, které se ve městě během roku pořádají.

Karneval v Donostii má velmi pestrou a dlouhou minulost a lze tak předpokládat, že se tato tradice bude dodržovat ještě pěkných pár let. Tato tradice se totiž mezi občany předává již po generace a je tak nedílnou součástí baskické kultury.

7. Použitá literatura

1. Alliéres, J. 2016. *The Basques*. Reno: Center for Basque Studies University of Nevada.
2. Antero Aranzamendi, J. A. 2023. *Carnaval Donostiarra Del siglo XiX: Historias, comparsas, bertsos, poesias y música*. San Sebastián: Kutxa Fundazioa.
3. Basque Culture. 2024. *10 Things To Know About Basque Culture*. Dostupné z: https://basqueculture.eus/media/uploads/directorio/principales/10_things_basque_culture_web2.pdf [08. 03. 2024].
4. Berger, P. L., T. Luckman. 1999. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii věděni*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.
5. Bueno, A. S. 2017. *San Sebastian – Dosnostia, géografia e historia*. Dostupné z: <https://www.ingeba.org/liburua/2016%20donostia%20definitivo%20baja%20resolucion.pdf> [08. 01. 2024].
6. Carta, S. 2015. *Visual and Experiential Knowledge in Observational Cinema*. Anthropovision: Vaneasa Online Journal. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/anthrovision/1480#ftn9> [28. 03. 2024].
7. Cuesta, G. F. 2012. *San Sebastián: un modelo de construcción de la Ciudad burguesa en España*. Asturias: Universidad de Oviedo. Dostupné z: <https://reunido.uniovi.es/index.php/RCG/article/view/9663/9409> [08. 03. 2024].
8. Discover Donosti. 2024. *Basque Traditions*. Dostupné z: <https://discoverdonosti.com/basque-traditions/> [14. 02. 2024].
9. Djinis, E. 2024. *A Brief History of How Carnival Is Celebrated Around the World*. Dostupné z: <https://www.smithsonianmag.com/history/a-brief-history-of-how-carnival-is-celebrated-around-the-world-180983771/> [14. 02. 2024].
10. Donostia – San Sebastián. 2024. *Carnavales*. Dostupné z: <https://www.donostiakultura.eus/es/fiestas/tablon/carnavales#historia> [04. 03. 2024].
11. Donostia Kultura. 2024. *Mañanitas la diosa Momo*. Dostupné z: <https://www.donostiakultura.eus/es/agenda/mananitas-la-diosa-momo-2024> [17. 02. 2024].
12. Eisenstadt, S. N., - Giesen, B. 2003. „Konstrukce kolektivní identity“. In: Hroch, M. (ed.) *Pohledy na národ a nacionalismus*. Čítanka textů. Praha: SLON.
13. Eustat. 2024. *Recursos estadísticos*. Dostupné z: <https://www.eustat.eus/indice.html> [23. 02. 2024].

14. Garmendia Larrañaga, Juan. 2007. *Iñauterien Inguruko Gogoetak*. Dostupné z: <https://www.eusko-ikaskuntza.eus/eu/argitalpenak/inauterien-inguruko-gogoetak/art-16095/> [12. 03. 2024].
15. Gauthier, G. 2004. *Dokumentární film, jiná kinematografie*. Praha: Akademie múzických umění.
16. Gipuzkoako Batzar Nagusiak. 2012. *Gipuzkoako eskualdeak*. Dostupné z: https://www.bngipuzkoa.eus/WAS/CORP/DJGPortalWEB/territorio_historico_de_gipuzkoa.jsp?id=05 [16. 03. 2024].
17. Goffman, E. 1999. *Všichni hrajeme divadlo*. Praha: Studio Ypsilon.
18. Heers, J. 2006. *Svátky bláznů a karnevaly*. Praha: Argrgo.
19. Hejduková B., M. Kočí, Koudelková. L., N. Lávičková, Paurová, H. 2013. *Baskové ve Španělsku*. Praha: Hospodářská a kulturní studia. Dostupné z: https://www.hks.re/wiki/baskove_ve_spanelsku_2013 [16. 03. 2024].
20. Hillebrandová, O. 2013. *Proměna sociokulturní funkce karnevalu a šarivari v historické perspektivě*. Praha: Fakulta humanitárních studií. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/55774/120125965.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [17. 03. 2024].
21. Homobono Martínéz, J. I. 2004. *Fiestas, rituales y símbolo: epifanías de las identitas*. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Jose-Ignacio-Homobono-Martinez-2/publication/29821922_Fiestas_rituales_y_simbolo_epifanias_de_las_identidades/links/603be62aa6fdcc37a85d5239/Fiestas-rituales-y-simbolo-epifanias-de-las-identidades.pdf [27. 02. 2024].
22. Jandourek, J. 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál.
23. Kulturweb. 2024. *Carnaval de Donostia / San Sebastián*. Dostupné z: https://www.kulturweb.com/adm/ficha.asp?tipoficha=1&que=39&id=56&L_Id=6& [14. 02. 2024].
24. Nakonečný, M. 2020. *Identita*. Sociologická encyklopedie. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Identita> [07. 01. 2024].
25. Nakonečný, M. 2021. *Psychologie osobnosti*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton.
26. Nichols, B. 2010. *Úvod do dokumentárního filmu*. Praha: Akademie múzických umění.
27. Novotná, H., O. Špaček, M. Šťovíčková Jantulová (eds.) 2019. *Metody výzkumu ve společenských vědách*. Univerzita Karlova: Fakulta humanitárních studií.

28. Oiarzabal, P. J. 2022. *Who Are the Basques? From Euskaldunak to World Citizens*. Dostupné z: <https://euskalkazeta.com/who-are-the-basques-from-euskaldunak-to-world-citizens/> [26. 03. 2024].
29. Online etymology dictionary. 2023. *Carnival*. Dostupné z: <https://www.etymonline.com/search?q=Carnival> [07. 01. 2024].
30. Petráň, T. 2011. *Ecce Homo: Esej o vizuální antropologii*. Pardubice: UPCE.
31. Růžičková, D. 2009. *Význam myšlenky „oborové kolektivní identity“ pro sociální pracovníky v české společnosti*. Brno: Masarykova uUniverzita.
32. Smith, W. 1867. *Dictionary of Greek and Roman Biography and Mythology*. Boston: Little Berown and Company. Dostupné z: <https://archive.org/details/DictionaryOfGreekAndRomanBiographyAndMythology/Dictionary%20of%20Greek%20and%20Roman%20Biography%20and%20Mythology%20-%20Vol%201/page/n1/mode/2up> [12. 03. 2024].
33. Soukup, V. 2024. *Performance sociokulturní*. Sociologická encyklopedie. Dostupné z: https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Performance_sociokulturn%C3%AD [21. 03. 2024].
34. Turner, Victor. 2004. *Průběh rituálu*. Brno: Computer Press.
35. Van Gennep, A. 1997. *Přechodové rituály*. Praha: Lidové noviny.
36. Vargas Barreto, C. M. 1992–1993. *El carnaval de Santa Cruz de Tenerife: un estudio antropológico*. Spain: Universidad de la Laguna. Dostupné z: <https://riull.ull.es/xmlui/bitstream/handle/915/9895/cs177.pdf?sequence=1> [01. 02. 2024].
37. Vodáková, A. 2020. *Interview*. Sociologická encyklopedie. Dostupné z: <https://encyklopedie.soc.cas.cz/w/Interview> [02. 11. 2023].

I. Obrázek č. 1: Mapa Baskicka

Zdroj: Hejduková B., M. Kočí, Koudelková. L., N. Lávičková, Paurová, H. 2013. Baskové ve Španělsku. Praha: Hospodářská a kulturní studia. Dostupné z:

https://www.hks.re/wiki/baskove_ve_spanelsku_2013 [16. 03. 2024]



Autonomní společenství Baskicko (šp. País Vasco, bask. Euskadi)

Euskal Herria

II. Obrázek č. 2: Program karnevalu 2024

Zdroj: Donostia Kultura. 2024. Programa del Carnaval. Dostupné z:

donostiakultura.eus/imgs/agenda/agendacultural/fiestas/carnavales/Carnavales2024/PROGRAMA2024.pdf [26.3. 2024].



III. Obrázek č. 3: Plakát karnevalu 2024

Zdroj: Donostia Kultura. 2024. Cartel anunciador de los Carnavales de Donostia / San Sebastián 2024. Dostupné z:

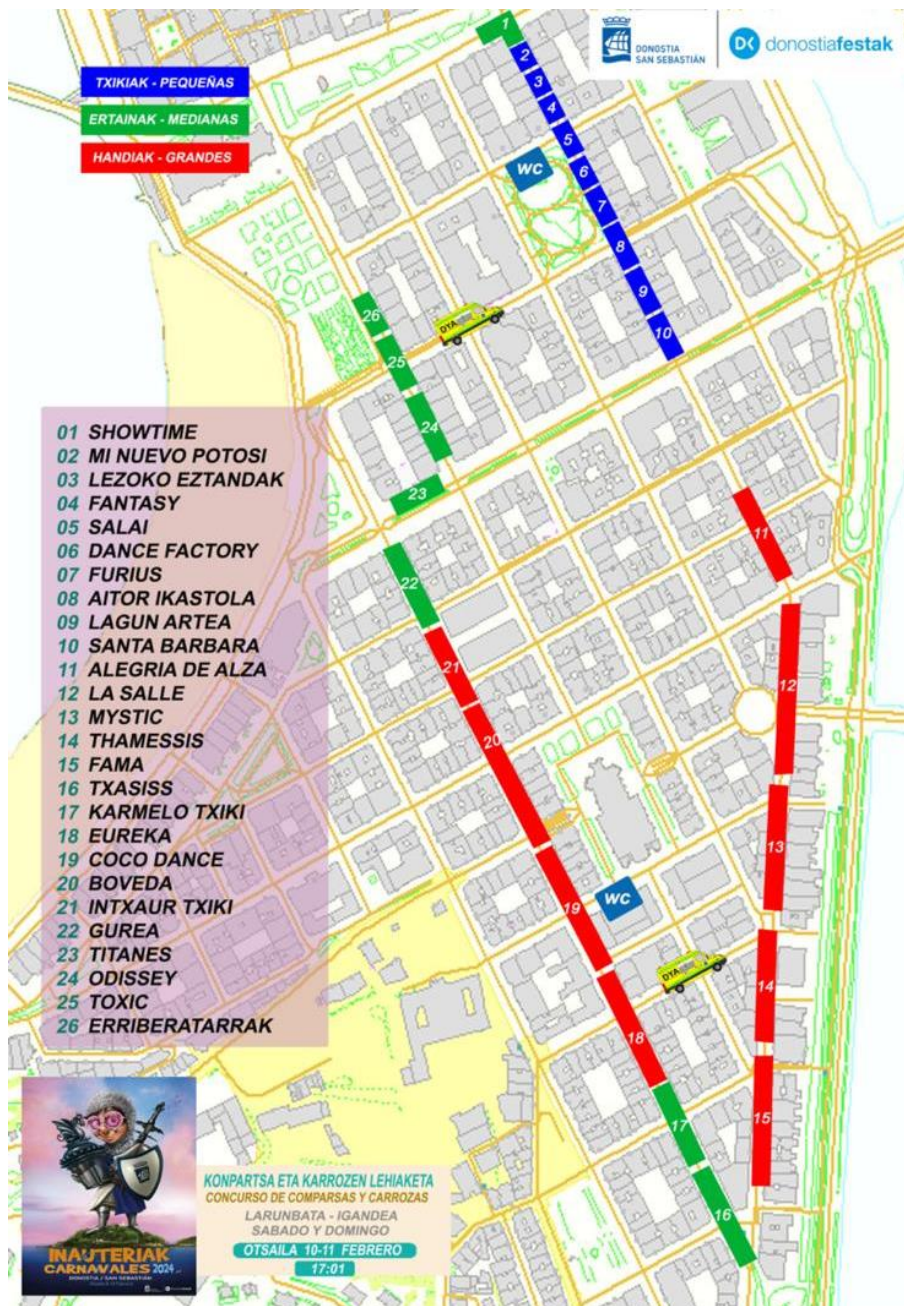
<https://www.donostiakultura.eus/es/fiestas/tablon/carnavales#comparsas> [26.3. 2024].



IV. Obrázek č. 4: Mapa karnevalového průvodu

Zdroj: Donostia Kultura. 2024. *Carnavales*. Dostupné z:

<https://www.donostiakultura.eus/imgs/agenda/agendacultural/fiestas/carnavales/Carnavales2024/DESFILES2024.jpg> [26.3. 2024].



V. Příloha č. 1: Rozhovor

Obecné informace o respondentovi:

1. Žena x muž
2. Kolik ti je let?
3. Kde žiješ?

Otázky ke karnevalu:

1. Za jakým účelem se místní karneval pořádá?
2. Co si o této tradici myslíš?
3. Zúčastňuješ se karnevalu aktivně jako přímý účastník nebo jako přihlížející?
4. (Co pro Tebe osobně karneval znamená?) Jakou roli hraje karneval ve tvém životě?
5. Ve městě nebo čtvrti, kde žiješ, máte také svůj průvod?
6. Dodržuješ půst, který s koncem karnevalu nastává?
7. Máte ve vaší rodině nějakou vlastní tradici, která se váže ke karnevalu?
8. Máš na karneval nějakou vzpomínku, ať už dobrou nebo špatnou, o kterou by ses mohl/a podělit?

Co tě dělá Baskem? Proč se cítíš být Baskem?